

## **SOCIO-ECONOMIC STATUS OF THE MODERN FAMILY AS AN INDICATOR OF SOCIALLY (UN) ACCEPTABLE BEHAVIOR OF MINORS IN BOSNIA AND HERZEGOVINA**

**Amila Taljanović**

University of Sarajevo - Faculty of Criminal Investigation, Criminology and Security Studies  
Bosnia and Herzegovina, [ataljanovic@fkn.unsa.ba](mailto:ataljanovic@fkn.unsa.ba)

**Amina Smailhodžić**

University of Sarajevo - Faculty of Criminal Investigation, Criminology and Security Studies  
Bosnia and Herzegovina, [aminasmailhodzic@fkn.unsa.ba](mailto:aminasmailhodzic@fkn.unsa.ba)

**Abstract:** Modern society represents an organized whole life of people in the form of certain collectives, which make up a multitude of activities, social relations and social institutions, whose existence takes place in appropriate family and cultural conditions. In unhealthy societies with poor socio-economic status, it is not possible to establish a consistent social policy, and thus such a situation is reflected in the family and the emergence of socially unacceptable behaviors. The aim of this paper is to try to find a correlation between the socioeconomic status and unacceptable behavior of minors in Bosnia and Herzegovina. In the research we used the method of description, hypothetical-deductive method, method of content analysis and statistical processing of indicators on juvenile beneficiaries of social protection and reported juvenile offenders in Bosnia and Herzegovina in the period from 2017 to 2020. The hypothetical framework of this research is reduced to the general hypothesis which reads: "The unfavorable socioeconomic status of minors in a high percentage determines the occurrence of their unacceptable behavior." These indicators are an important tool for studying the structure of crime, ie socially unacceptable behavior of minors.

**Keywords:** family, socioeconomic status, minors, (unacceptable) behaviors.

## **SOCIOEKONOMSKI STATUS SAVREMENE PORODICE KAO INDIKATOR DRUŠTVENO (NE) PRIHVATLJIVOG PONAŠANJA MALOLJETNIKA U BOSNI I HERCEGOVINI**

**Amila Taljanović**

Univerzitet u Sarajevu -Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije  
Bosna i Hercegovina, [ataljanovic@fkn.unsa.ba](mailto:ataljanovic@fkn.unsa.ba)

**Amina Smailhodžić**

Univerzitet u Sarajevu -Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije  
Bosna i Hercegovina, [aminasmailhodzic@fkn.unsa.ba](mailto:aminasmailhodzic@fkn.unsa.ba)

**Sažetak:** Savremeno društvo predstavlja organizovanu cjelokupnost života ljudi u vidu određenih kolektiviteta, koji čine mnoštvo djelatnosti, društvenih odnosa i društvenih ustanova, čija se egzistencija odvija u odgovarajućim porodičnim i kulturnim uslovima. U nezdravim društvima sa lošim socioekonomskim statusom nije moguće uspostaviti konzistentnu socijalnu politiku, te se samim time takvo stanje reflektuje na porodicu i pojavu društveno neprihvatljivih ponašanja. Cilj ovog rada se ogleda u pokušaju traženja korelacije između socioekonomskog statusa i neprihvatljivog ponašanja maloljetnika u Bosni i Hercegovini. U istraživanju smo koristili metodu deskripcije, hipotetičko-deduktivnu metodu, metodu analize sadržaja i statističke obrade pokazatelja o maloljetnim korisnicima socijalne zaštite te prijavljenim maloljetnim učiniocima krivičnih djela u Bosni i Hercegovini u periodu od 2017. do 2020. godine. Hipotetički okvir ovog istraživanja se svodi na generalnu hipotezu koja glasi: „Nepovoljan socioekonomski status maloljetnika u visokom procentu determinira pojavu njihovog neprihvatljivog ponašanja“. Navedeni pokazatelji su važan instrument za proučavanje strukture kriminaliteta, odnosno društveno neprihvatljivog ponašanja maloljetnika.

**Ključne riječi:** porodica, socioekonomski status, maloljetnici, (ne)prihvatljiva ponašanja.

### **1. UVOD**

Sociološki pristup proučavanju patoloških pojava i devijantnog ponašanja zasniva se na saznavnom uvidu da je interakcija između pojedinca i društva višestruko složena, što upućuje svakog istraživača na strukturalno-istorijsku

analizu tih odnosa (Milošević-Šošo, 2013). Uslovi i uzroci koji se nalaze u neposrednoj vezi sa nastankom i razvojem devijantnosti dobijaju svoje puno objašnjenje ako ih dovodimo u vezu i sa socio-ekonomskim uslovima života i razvoja zajednice u cjelini. Naime, socioekonomska struktura svakog društva određuje njegovu stratifikaciju, a time mjesto i ulogu pojedinca u socijalnoj organizaciji, što čini osnovu svih uticaja drugih socijalnih indikatora društva na razvoj pojave devijantnosti. Pri utvrđivanju uzroka razvoja ovog fenomena, treba analizirati ukupnu socioekonomsku strukturu i sistem vrijednosti u zajednici, ali i druge faktore na koje se reflektuju opšti socioekonomski uslovi kao što su: obilježja porodičnih prilika, uža i šira socijalna sredina, obrazovno-odgojne ustanove, slobodno vrijeme, pojava siromaštva, sredstva javnog informisanja, ratne i postratne prilike, socijalna isključenost i procesi marginalizacije, ekonomske krize i drugo. Cilj ovog rada se ogleda u pokušaju traženja korelacije između socioekonomskog statusa i neprihvatljivog ponašanja maloljetnika u Bosni i Hercegovini. Pomenutu korelaciju planiramo istražiti u referentnom periodu od 2017. do 2020. godine. Istraživanje povezanosti između ovih kategorija je itekako bitno sa aspekta maloljetničke delinkvencije. Hipotetički okvir ovog istraživanja se svodi na generalnu hipotezu koja glasi: „Nepovoljan socioekonomski status maloljetnika u visokom procentu determinira pojavu njihovog neprihvatljivog ponašanja“. Ovakvo definisanu hipotezu, naslonili smo na činjenicu da struktura porodice i njen socioekonomski status ne samo da su međusobno povezani na određen način, već se pojavljuju kao indikatori neprihvatljivih društvenih ponašanja maloljetnika. Upravo stoga smo pošli od pretpostavke da neadekvatan socioekonomski status porodice pojedincu, a posebno mladim osobama, otvara put u svijet maloljetničkog prestupništva.

U radu smo koristili dvije skupine varijabli: prva se odnosi na maloljetne korisnike socijalne pomoći po kategorijama i druga prijavljene maloljetne učinioce krivičnih djela u Bosni i Hercegovini u periodu od 2017. do 2020. godine. Strukturu i socioekonomski status porodica maloljetnih korisnika socijalne pomoći procijenili smo preko slijedećih varijabli-kategorija: ugroženi porodičnom situacijom; djeca bez oba roditelja; djeca nepoznatih roditelja; djeca napuštena od roditelja; djeca roditelja spriječenih da obavljaju roditeljsku dužnost; djeca roditelja lišenih roditeljskih prava; djeca roditelja koji nemaju dovoljno prihoda; djeca roditelja koji zanemaruju ili zlostavljaju djecu; djeca čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama i vaspitno zanemarena i zapuštena djeca. Devijantna ponašanja istražili smo preko ovih varijabli: prijavljeni maloljetni učinioci krivičnih djela u 2017. godini; prijavljeni maloljetni učinioci krivičnih djela u 2018. godini; prijavljeni maloljetni učinioci krivičnih djela u 2019. godini i prijavljeni maloljetni učinioci krivičnih djela u 2020. godini. Podaci su prikupljeni od strane Agencije za statistiku Bosne i Hercegovine.

## 2. O PROBLEMU DRUŠTVENO (NE)PRIHVATLJIVIH PONAŠANJA

Društvene zajednice su uređene tvorevine ljudi u kojima se ostvaruje zadovoljenje potreba, kako pojedinačnih ljudi, tako i njihovih kolektiviteta. Naime, u momentu kada se čovek rađa, on zatiče određenu društvenu zajednicu sa utvrđenim društvenim odnosima i pravilima ponašanja. Prinudnost zajednice manifestuje se od prvog momenta u postupanju sa nemoćnim pojedincem i privikavanju pojedinca na društveni poredak u datoj zajednici. Novorođenče, maloljetno i punoljetno lice, tokom cijelog svog života, navikavaju se i uče o odnosima razlika između potreba, želja i mogućnosti i njihovog ostvarivanja i odnosima društvene zavisnosti i hijerahije. Emile Durkheim je to shvatio kao zavisnost i hijerariju djeteta od majke, od učitelja, od šefa, od vlasti i drugo. U osnovi svakog, i normalnog ponašanja individua je sukob između potreba i mogućnosti zadovoljavanja potreba; adaptacija – prilagođavanje prema: uslovima i uslova svojim potrebama, i borba kao osnovni odnos i oblik ponašanja. Sukobom i konfliktima pojedinaca u prirodi i društvu ne isključuje se uzajamna saradnja i pomoć, niti obučavanje i privikavanje na određene norme ponašanja u funkciji solidarnosti i saradnje ljudskog okruženja sa novim i svim drugim individuama. To sve ne isključuje okolnost da je zatečeni poredak prinudan i ograničavajući i da insistira ka ponašanju koje je „usmjereno na očekivanje drugih“ i na očekivanja „odgovarajućeg ponašanja drugih“. U tom kontekstu, normalno ponašanje u ljudskim zajednicama (Jugović, 2002), je ono ponašanje pojedinca koje je saglasno normama i uobičajenom- prosječnom ponašanju većine. Ovakvo određenje normalnog ponašanja bilo bi saglasno sa većinom lapidarnih definicija normalnog ponašanja. Postavlja se opravdano pitanje: da li je normalno ponašanje stvarno postojeća društvena pojava, ili se radi samo jednoj apstrakciji? Kada govorimo o prirodnim ponašanjima, moramo imati u vidu da njih možemo klasifikovati na nagoniska, spontana, i svjesna, i slično. Neka ponašanja u nekim društvima, državama, mogu biti normalna ponašanja, u drugim nenormalna to jest, strogo kažnjivo. Znači, ponašanja pojedinaca nisu izuzeta od društvenih normi, te prirodno ponašanje čoveka može biti određeno kao normalno i nenormalno – devijantno i patološko.

Ako je devijantno ponašanje „ponašanje koje odstupa od normalnog“ onda se mora objasniti od čega se odstupa, kako, koliko, i slično. Interesantno je da se u teoriji mnogo više pažnje posvetilo devijantnim u odnosu na normalna društvena ponašanja, i u tom kontekstu imamo i više prisutnih teorijskih pristupa.

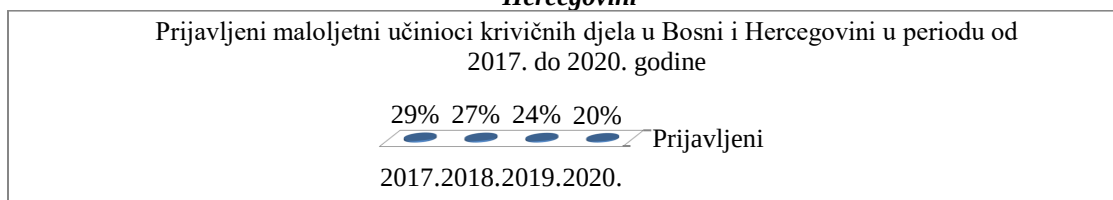
Aleksandar Jugović u svom dijelu „Društvena patologija i normalnost“ (Jugović, 2002), u predstavljanju problema definisanja društvene devijantnosti insistira na dvije teorijsko-metodološke orijentacije: na strukturalno-funkcionalističkoj i na socijalno-antropološkoj paradigmatskoj orijentaciji (Jugović, 2002). Navedeni autor u okviru strukturalno-funkcionalističkih pristupa smatra da tipovi devijacija proizilaze iz individualne neprilagođenosti individua i nekih društvenih grupa ili uz stanja socijalne dezorganizovanosti i disfunkcionalnosti. Jugović ukazuje na četiri pristupa prilikom definisanja društvene devijantnosti. Kod prvog, društveno su devijantna sva ponašanja koja odudaraju od opšte prihvaćenih normativno-vrijednosnih standarda ili datog društvenog poretka. Pojam devijantnosti je normativan: to je kršenje normi koje se smatraju ispravnim, „zdravim“, i „moralnim“ (Jugović, 2002). Devijantno ponašanje je prema ovom shvatanju svojstvo koje je, osobina društveno neprilagođenog čovjeka, a najjasniji primjeri devijantnog ponašanja dati su u krivično-pravnim normama. Drugi pristup devijantnosti karakterišu ponašanja pojedinaca koji su ostvarili neuspjeh u realizaciji očekivanih uloga i funkcija ličnosti koje su povezane sa njihovim društvenim statusom. Merton ističe: „Devijantno ponašanje upućuje na ono vladanje koje značajno odstupa od skupa normi. Takvo ponašanje se posmatra u odnosu na socijalne statuse ljudi. Isto ponašanje može biti viđeno kao devijantno ili konformističko u zavisnosti, od na primjer, kada se jedan odrastao čovek ponaša „kao dijete“ ili laik „kao ljekar“ možemo govoriti o devijantnom ponašanju. Međutim, ista ponašanja od djeteta ili ljekara biće saglasna sa normativnim očekivanjima“ (Jugović, 2002). Parsons devijantna ponašanja vezuje za kršenje institucionalno definisanih očekivanja: uspeh – neuspjeh u ostvarivanju uloga koja se očekuju od njega u sistemu (Jugović, 2002). Treći pristup u centar pažnje stavlja društvena stanja ili situacije društvene grupe u kojima je došlo do disfunkcionalnosti, dezintegriranosti unutar društvenih struktura, institucija, grupa ili poremećaja ravnoteže, a njeni indikatori su: anomija – raskorak između društvene strukture i društvene kulture, tačnije društvenih ciljeva i legalnih sredstava za njihovo postizanje; socijalna dezorganizacija i socijalna disfunkcionalnost. Sva ova stanja, situacije vezuju se za Mertona (Jugović, 2002). Četvrti pristup smatra devijantnim sva ponašanja i aktivnosti čije su latentne i manifestne funkcije i posljedice koje one izazivaju nekorisne po društvo. Kaj Erikson smatra „da u društvenom životu devijacija ima ulogu da ističe granice dozvoljenog, ne samo što je devijacija korisna za poredak ona je i nužna za njegovo stabilno funkcionisanje“ (Jugović, 2002). Slično razmišlja i Kvinsi Devis ilustrirajući svoj stav opisom doprinosa prostitucije (devijantna pojava) očuvanju porodice (reproduktivna funkcija porodice kao normalna, pozitivna pojava) (Jugović, 2002). Opšti stav navedena četiri pristupa zasnovan je na postavci da je delikventno ponašanje ono koje odstupa od važećih normi društvenog ponašanja, da odstupa od normalnog ponašanja. Parsons i Merton društvene devijacije – društveno devijantno ponašanje, shvataju prvenstveno kao negativno po društvo (nekorisno – štetno). Socijalno-antropološki pristup prilikom definisanja problema devijantnosti ne polazi od devijantnosti pojedinca, već od devijantnosti društva, koje je zasnovano na pukoj efikasnosti, zanemarujući individue i njihova zadovoljstva i uživanja u radu. Građansko društvo nameće norme čija je suština sticanje i posjedovanje. Prema ovom pristupu devijantnost je svojstvo društva koja sprečavaju ostvarivanje autentične čovjekove prirode i ljudskih opštih potreba, pa se radi o devijantnosti društva, a ne pojedinca. From smatra da se u „nezdravim društvima stvaraju neprijateljstvo, i nepovjerenje i da ona čovjeka pretvaraju u predmet upotrebe i eksploatacije za druge, lišavaju ga osjećanja svoga ja, potčinjavaju ga drugima i pretvaraju ga u automat. Devijantnost pojedinca prema normama ponašanja u takvom društvu („bolesnom“, „nezdravom“) je u stvari reakcija čovjeka pojedinca (ili grupe, organizacije, uže zajednice) na bolesno, otuđeno i neslobodno društvo. Porodične veze djeluju zaštitno na opšte mentalno zdravlje, kao i na smanjenje svih oblika devijantnosti. S druge strane, nepovoljni porodični odnosi povećavaju rizik od istih. Prema nalazima nekih istraživanja, već sama promjena bračnog statusa (razvod, udovištvo, venčanje), predstavlja rizik za razvoj nekih od devijantnih ponašanja. Brak ima zaštitni efekat, pruža socijalnu i emocionalnu sigurnost, omogućava lakšu integraciju u društvo, reducirajući socijalnu izolaciju. Razdvajanje donosi čitav niz drugih životnih promena kao što je selidba, finasijske posledice, zakonski procesi, dodeljivanje djece. Porodica je kroz istoriju trpila i danas trpi veliki uticaj različitih socijalnih faktora koji su posljedica društvenih promjena koje ugrožavaju ili pospešuju izvršavanje njenih funkcija i pozitivno ili negativno utiču na stabilnost porodičnih odnosa. Dinamiku odnosa porodica i društva iskazao je Mladenović sljedećim iskazom: „Poput značajnih promjena kroz koje je prolazilo čitavo društvo u svom istorijskom razvoju, tako se i sama porodica bitno mijenjala, ne samo strukturalno već i u pogledu izvršavanja različitih zadataka. Bez obzira na ovu promjenljivost njenih obilježja, porodica je preživjela i nadživjela sve društvene formacije zahvaljujući činjenici da je obavljala zadatke bez kojih društvo ne bi moglo da preživi“ (Mladenović, 1988). Pored obezbjeđenja materijalnih i drugih uslova života, porodica ima vaspitnu i socijalizatorsku funkciju. U porodici se ostvaruju prvi socijalni dodiri i uspostavljaju osnove ukupne socijalizacije ličnosti, što u znatnoj mjeri određuje socijalno ponašanje naročito djece. Osim toga, "porodica igra izvanredno značajnu transmisijnu ulogu u socijalizaciji ličnosti povezujući primarni porodični svijet sa svijetom izvan porodice i obrnuto, unoseći u porodične odnose pozitivne vrijednosti cjelokupnog društvenog sistema u kome živi" (Ilić, 2000). Proces ekonomskog i socijalnog sazrijevanja i osamostaljivanja mladih tijesno je povezan sa promjenama u porodici koje su rezultat

ukupnih društvenih promjena u globalnom društvu, koje pozitivno ili negativno djeluju na porodične prilike. Zbog toga, pored pozitivnih uticaja u ostvarivanju svojih funkcija, porodica može vršiti i negativan uticaj u procesu socijalizacije djece. To je slučaj u onim porodicama u kojima djeca ne stiču potrebne osnove moralnog vaspitanja i u kojima život roditelja i porodični odnosi i atmosfera služe kao negativan obrazac ponašanja. Radi se o porodicama u kojima dolaze do izražaja elementi strukturalne razorenosti i funkcionalne dezorganizacije, zbog čega postaju centar devijantnog pritiska koji se, pored ostalog, manifestuje u prestupničkom ponašanju djece. To su porodice u kojima su prisutni teški materijalni uslovi života, alkoholizam, prostitucija, porodične svađe i neslaganja, napuštanja roditelja i druge pojave patologizacije odnosa u porodici. Takve nepovoljne porodične prilike su povezane sa nastankom pojave delikvencije. Odsustvo pozitivnog uticaja porodice pruža djeci samo negativan primjer što kod djece razvija negativna lična svojstva, težnje i shvatanja koja teško pogađaju njihovu ličnost. Ovakva situacija ima najčešće za posljedicu pojavu poremećaja u socijalnom ponašanju djece koja se rađaju i razvijaju u takvim porodicama. Patologizacija odnosa u porodici dovodi do poremećaja porodičnih prilika i pojave devijantnih ponašanja, koje se u literaturi izražavaju kroz pojavu dezorganizacije porodice. Za savremene porodice karakterističan je proces sve bržeg oslobađanja mladih od uticaja roditelja i tradicionalnih normi i standarda ponašanja, što također doprinosi razvoju devijantnog ponašanja. Potvrđuje se da je porodica kao društvena grupa izložena uticaju društvenih promjena koje je potresaju i nije u mogućnosti da u potpunosti ispunjava svoje funkcije koje su joj tradicionalno određene. U situaciji kada je dijete lišeno roditeljskog staranja „Zakonom o socijalnoj zaštiti propisana je mogućnost smještaja djece u ustanove socijalne zaštite, smještajem u druge hraniteljske obitelji i usvojenje”. U takvim društvenim uslovima za očekivati je da se među članovima porodice, a posebno djecom javljaju društveno neprihvatljiva ponašanja. Domovi za djecu i omladinu bez roditeljskog staranja osiguravaju privremeno ili trajno zbrinjavanje, ishranu, zdravstvenu zaštitu, odgajanje, obrazovanje i trajno osposobljavanje djece i omladine kojoj je potreban ovakav oblik zaštite. U Federaciji Bosni i Hercegovini postoji 17 službi socijalne zaštite, dok ih u Republici Srpskoj ima 11 i djeluju pri općinama. U Brčko distriktu ne postoji Centar za socijalni rad već samo jedan pododjel u okviru Odjela za zdravstvo (Agencija za statistiku BiH, 2020). Postupanje sa djecom koja su počinila krivična djela podrazumijeva prvenstveno njihovu zaštitu, podršku i iznalaženje najboljih rješenja kako bi, skupa s njima, korigovali njihova neprilagođena ponašanja (Muratbegović, Vuksan, & Jakovljević, 2017).

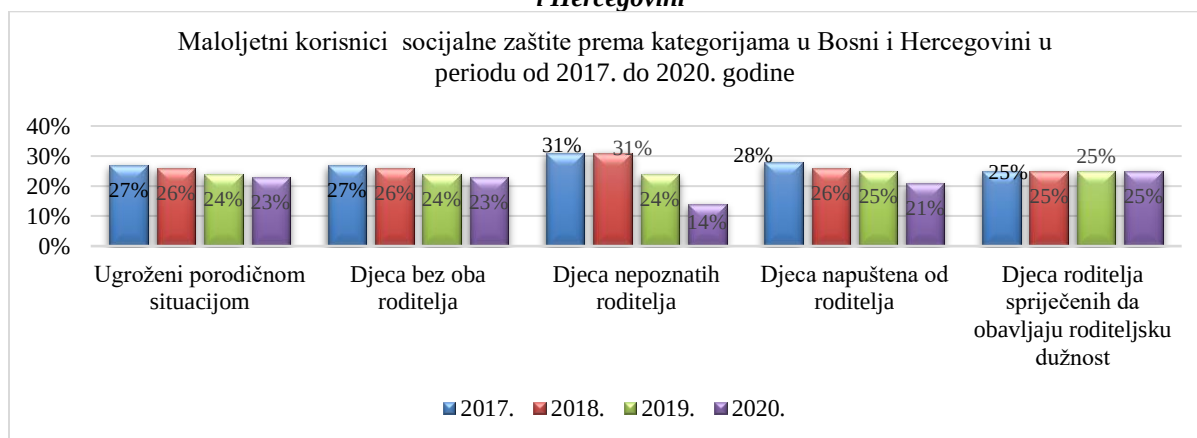
### 3. REZULTATI I DISKUSIJA

Kao što smo naglasili u uvodu, cilj ovog istraživanja jeste analizirati relacije između maloljetnih korisnika socijalne pomoći prema kategorijama i maloljetnim učiniocima krivičnih djela u Bosni i Hercegovini u periodu od 2017. do 2020. godine. Upravo stoga, u nastavku pogledajmo grafikone 1,2 i 3.

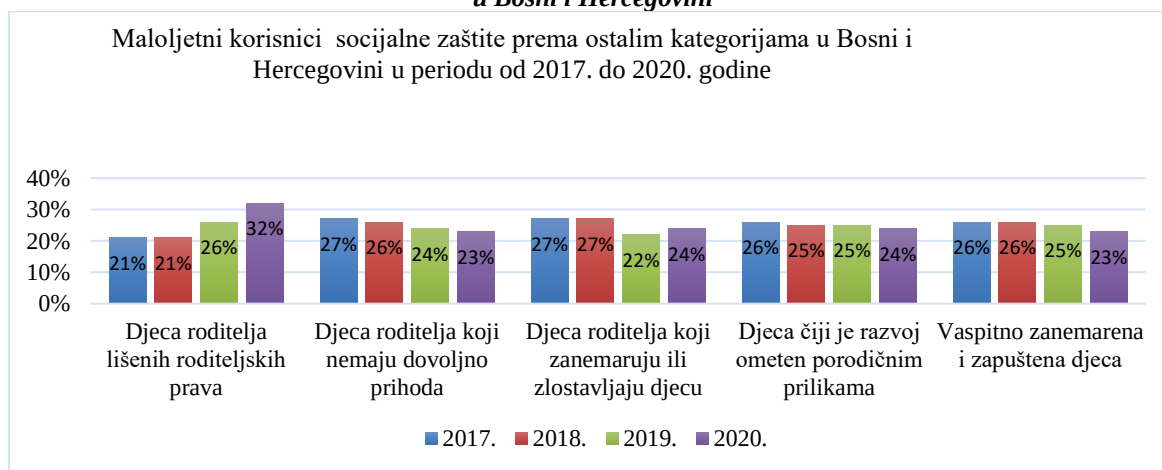
**Grafikon 1. Prijavljeni maloljetni učinioci krivičnih djela u periodu od 2017. do 2020. godine u Bosni i Hercegovini**



**Grafikon 2. Maloljetni korisnici socijalne zaštite prema kategorijama u periodu od 2017. do 2020. godine u Bosni i Hercegovini**



**Grafikon 3. Maloljetni korisnici socijalne zaštite prema ostalim kategorijama u periodu od 2017. do 2020. godine u Bosni i Hercegovini**



Primjenom korelacijske analize ekstrahirani su indikatori. Prvi indikator određen je varijabala: ugroženi porodičnom situacijom i prijavljeni maloljetni učinioci krivičnih djela. Ovaj indikator definisan je negativnim vezama unutar užih članova porodice i odnosi se na pojavu maloljetnih učinioca krivičnih djela. Mogli bismo ga nazvati *indikatorom sociopatoloških ponašanja kod nekih članova uže porodice*. Tokom posmatranog vremenskog perioda uočavamo da je tokom 2017. godine najviše ugroženih porodičnom situacijom i to 27% i najviše prijavljenih maloljetnih učinioca krivičnih djela, i to 29%. Drugi indikator potvrđuje činjenicu o značajnom uticaju socioekonomskog statusa porodice na pojavu društveno neprihvatljivog ponašanja. Govorimo o varijablama: djeca roditelja koji nemaju dovoljno prihoda i prijavljeni maloljetni učinioca krivičnih djela. Kada analiziramo drugi indikator, uočavamo da je 2018. godine najviše prijavljenih maloljetnih učinioca krivičnih djela, dok je 2017. godine najviše djece roditelja koji nemaju dovoljno prihoda i to 27%. Nesporno je da je visok socioekonomski status doprinosi boljem porodičnom ambijentu, a samim time i smanjenju svih oblika devijantnosti, što ne mora da znači nužno, jer moguće je da odsustvo devijantnog ponašanja u porodici doprinosi boljem socioekonomskom statusu iste. U svakom slučaju adekvatni socioekonomski uslovi pružaju daleko veće izgleda da će porodica nesmetano obavljati svoju ulogu koja je bitna za normalan rast i odgoj djece. Stoga ćemo ga nazvati *indikator neadekvatnog socioekonomskog statusa unutar užih članova porodice*. Slijedeći indikator potvrđuje činjenicu o odgojno zanemarenoj, zapuštenoj i zlostavljanoj djeci. Ovaj indikator određen je varijablama: djeca čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama, vaspitno zanemarena i zapuštena djeca i djeca roditelja koji zanemaruju ili zlostavljaju djecu. Ovaj indikator možemo nazvati *indikatorom zapostavljenosti odgojne funkcije roditelja*. Odgojna zapuštenost i zlostavljanje djece u pravilu povezana je sa devijantnim ponašanjima roditelja i sklonošću istih neradu, odnosno, zanemarivanju osnovnih egzistencijalnih potreba porodice. Posmatrajući treći indikator zapažamo da je tokom 2017. godine najviše djece čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama i to 26%. Kada se radi o vaspitno zanemarenoj i



zapuštenoj djeci zapažamo da najmanje vaspitno zanemarene i zapuštene djece 2020. godine, odnosno 23%. Primjetno je da je 2017. i 2018. godine zabilježeno 26% vaspitno zanemarene i zapuštene djece i 27% djece roditelja koji zanemaruju ili zlostavljaju djecu. Slijedeću grupu indikatora čine varijable: djeca bez oba roditelja, djeca nepoznatih roditelja, djeca napuštena od roditelja, djeca roditelja spriječenih da obavljaju roditeljsku dužnost i djeca roditelja lišenih roditeljskih prava. Ovaj indikator određen je varijablama koje ukazuju na krivičnu osuđenost jednog ili oba roditelja, postojanje sklonosti promiskuitetu jednog ili oba roditelja. Ovakva sociopatološka ponašanja i odsustvo jednog ili oba roditelja mogu utjecati na pojavu delikventnog ponašanja maloljetnika. Mogli bismo ga nazvati *indikatorom prisutne porodične patologije unutar članova uže porodice*. Analizirajući navedeni indikator možemo zapaziti da je u 2017. godini najviše djece bez oba roditelja, i to 27% i najviše djece napuštene od roditelja, i to 28%. Zapažamo da je 25% djece roditelja spriječenih da obavljaju roditeljsku dužnost ne samo 2017. godine već i 2018., 2019. i 2020. godine. Dobiveni indikatori, prije svega socioekonomski potvrđuju značaj porodičnog ambijenta u najširem smislu riječi, za društveno neprihvatljivo ponašanje maloljetnika i mogu pomoći u identifikiranju određenih porodičnih situacija koje traže društvenu reakciju u vidu preventivnih socijalnih mjera zaštite. Rezultati provedenog istraživanja potvrđuju postavljenu hipotezu i ukazuju da obilježja porodice i porodični socioekonomski status utječe na prilagodbu maloljetnika u društvo, odnosno na pojavu društveno neprihvatljivih ponašanja. Najveći broj prijavljenih maloljetnih učinoca krivičnih djela u posmatranom periodu zabilježen je 2017. godine (29%) a, najmanji 2020 godine (20%). U pogledu korisnika socijalne zaštite po kategorijama najveći broj zabilježen je 2017. godine u prosjeku oko (27%), dok je najmanji zabilježen 2020. godine oko (20%), izuzev kategorije djece lišenih roditeljskih prava gdje je najveći broj evidentiran u 2020. godini (32%), a najmanje 2020. godine (21%).

#### 4. ZAKLJUČAK

U savremenoj bosanskohercegovačkoj potrošačkoj porodici dolazi do preobražaja u porodičnim odnosima i funkcijama, usljed sporog društveno-ekonomskog oporavka, što za posljedicu ima visoku stopu nezaposlenosti, veliki broj osiromašenih i dezorganizovanih porodica, a kao rezultat toga imamo vidno povećan broj zanemarene djece, koja su sklona društveno neprihvatljivim ponašanjima. Posebno vulnerabilnu grupu čine adolescenti, prije svega zbog razvojnih specifičnosti tog uzrasta. Pomenuto implicira sve većem broju privrženih maloljetnih učinoca krivičnih djela i registrovanih korisnika socijalne pomoći. Iako je ova tema bila predmetom mnogih istraživanja i dalje je zanimljiva u naučnom istraživačkom smislu jer se još nisu do kraja utvrdili mehanizmi jačanja socioekonomskog statusa porodice i drugih porodičnih problema te maloljetničkog prestupništva. Svako savremeno društvo treba da razvija različite programe socijalne kontrole i mjere predupređenja, suzbijanja i smanjivanja devijantnosti najčešće prilagođene socio-psihološkim i uzrasnim osebnoštimama počev od jačanja socioekonomskog statusa porodice preko lokalne zajednice pa sve do vrha, po utvrđenoj hijerarhiji. Općina kao lokalna društvena zajednica, uz materijalnu podršku države, treba da ima centralnu ulogu u razvoju i zadovoljavanju socijalnih potreba stanovništva, jer stvara i razvija privredne, društvene, kulturne i druge uslove za život i rad stanovništva na svom području i za zadovoljavanje njihovih materijalnih i zajedničkih potreba u skladu sa zakonom. U funkciji kontrole devijantnosti posebno je značajna uloga Centara za socijalni rad, koje treba da ima svaka općina jer u nadležnosti istih jeste rano otkrivanje, suzbijanje i otklanjanje uzroka koji izazivaju stanje socijalne potrebe, prateći i proučavajući probleme i pojave u oblasti socijalne, dječije i porodične zaštite, daju prijedloge za njihovo rješavanje, pružajući stručnu i materijalnu pomoć pojedinim nosiocima socijalne zaštite.

#### KORIŠTENA LITERATURA

- Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2018.,20.08). Maloljetni učionici krivičnih djela u Bosni i Hercegovini u 2017. godini. Preuzeto s <https://www.bhas.gov.ba>
- Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2019.,15.07). Maloljetni učionici krivičnih djela u Bosni i Hercegovini u 2018. godini. Preuzeto s <https://www.bhas.gov.ba>
- Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2020.,31.08). Maloljetni učionici krivičnih djela u Bosni i Hercegovini u 2019. godini. Preuzeto s <https://www.bhas.gov.ba>
- Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2021). Socijalna zaštita 2015-2020. godine.
- Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2021.,31.08). Maloljetni učionici krivičnih djela u Bosni i Hercegovini u 2020. godini. Preuzeto s <https://www.bhas.gov.ba>
- Ilić, Z. (2000). Resocijalizacija mladih prestupnika, Beograd, Defektološki fakultet, No 231.
- Jugović, A. (2002). Društvena patologija i normalnost – teorijske i praktične perspektive, Beograd, Službeni glasnik, No 13-35,46-56,85-87,88-89,104-121.
- Milosavljević, B., & Lovrić, S. (2007). Socijalna kontrola kao prediktor socijalno prihvatljivih ponašanja mladih, Niš, Univerzitet u Nišu, No 53-59.

- Milošević-Šošo, B. (2013). Multientničko društvo i devijantne pojave. Istočno Sarajevo, Zavod za udbenike i nastavna sredstva.
- Mladenović, M.(1988). Socijalna politika, Beograd, Zakonodavstvo i razvoj porodice, Vol(7/8), No 61.
- Muratbegović, E.,Vuksan, S., & Jakovljević, M. (2017). Zaštita i postupanje sa djecom u sukobu sa zakonom, kroz alternativu krivičnom postupku i krivičnoj sankciji, CRPC, Sarajevo, No 2.